

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ધનબલ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

તમિલનાડુ રાજ્ય

ડિસેમ્બર ૧૩, ૧૯૭૯

[એસ. મુર્તઝા ફઝલ અલી, પી. એસ. કૈલાસમ અને એ. ડી. કોશલ, ન્યાયમૂર્તિ]

શંકાનો લાભ : જ્યાં આરોપીના સ્પષ્ટ કૃત્યને દર્શાવવા માટે કોઈ કાયદાકીય પુરાવો ન હોય, ત્યાં શંકાનો લાભ અનિવાર્યપણે મળવો જોઈએ.

પુરાવો : કમિટલ કોર્ટમાં આપેલા પુરાવાને સેશન્સ કોર્ટના રેકૉર્ડમાં પરિવર્તિત કરવાની સ્વીકૃતિ – પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ સાક્ષીઓનું ધ્યાન વિરુદ્ધના નિવેદનના ફકરાવાર ભાગો તરફ દોરવું જોઈએ કે કેમ – ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૮૯૮, કલમ ૨૮૮.

મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નિવેદનોની નોંધ: માત્ર એ હકીકત કે પોલીસને શંકા હતી કે સાક્ષીને પક્ષમાં ખેંચી શકાય છે અને તેથી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તેમના નિવેદનો નોંધાવવા યોગ્ય છે, તેનાથી તે નિવેદનો દૂષિત થતા નથી – ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, કલમ ૧૬૪.

અરજદારો અને ત્રીજો આરોપી મૃતક રસાયણના ભાઈઓ હતા. તેમની પર હત્યાનો ગુનો આચરવા બદલ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ સાથે કલમ ૧૪૮ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને આજીવન કેદની સજા કરવામાં આવી હતી. અપીલમાં વડી અદાલતે ત્રીજા આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂક્યો પરંતુ અરજદારોની દોષસિદ્ધિ અને સજાને બહાલ રાખી.

વિશેષ પરવાનગી દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલમાં મુખ્યત્વે ત્રણ દલીલો ઉઠાવવામાં આવી:
(i) સેશન્સ કોર્ટમાં કલમ ૨૮૮ હેઠળ નિશાન થયેલા ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ ૧, ૨, ૩ અને ૫ ના પાછા ખેંચી લેવાયેલા પુરાવા પર સંપૂર્ણપણે આધારિત બે અરજદારોની દોષસિદ્ધિ ખોટી છે; (ii) કલમ ૨૮૮ હેઠળ નિશાન થયેલ પુરાવો અસ્વીકાર્ય છે, કારણ કે તે ફક્ત સાક્ષીઓને સંપૂર્ણપણે વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો અને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ માં જરૂરીયાત મુજબ તેમને ફકરાવાર રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો; અને (iii) બીજા અરજદારનો કેસ ત્રીજા આરોપીના કેસ જેવો જ છે અને તેને શંકાનો લાભ આપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવો જોઈતો હતો.

૧. બીજા અરજદારને શંકાનો લાભ: કેસની હકીકતો અને સંભાવનાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, તે સ્પષ્ટ છે કે જીવલેણ ઈજા પહોંચાડનાર પ્રથમ અરજદાર જ હતો અને તેને બીજા અરજદાર તરફથી કોઈ ઉશ્કેરણીની જરૂર નહોતી. ત્રીજા આરોપીની સાથે બીજા અરજદારની હાજરી સિવાય, કોઈ સ્પષ્ટ કૃત્ય અંગે કોઈ પુરાવો નહોતો. તે અત્યંત અસંભવિત હતું કે બીજા અરજદારે પ્રથમ આરોપીને ઉશ્કેર્યો હોય, જેના પરિણામે પ્રથમ આરોપીએ જીવલેણ ઈજા પહોંચાડી. બીજો અરજદાર શંકાના લાભ માટે હકદાર છે. [495E–G]

૨. કલમ ૨૮૮ ની પ્રક્રિયા: ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ ની જરૂરિયાતોનું સંપૂર્ણ પાલન કરવામાં આવે છે જો સાક્ષીઓના નિવેદનો તેમને વિસ્તૃતપણે વાંચી સંભળાવવામાં આવે અને તેઓ સ્વીકારે કે તેમણે કમિટલ કોર્ટમાં તે નિવેદનો આપ્યા હતા. આ કેસમાં જરૂરી પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે. [497F–G]

તારા સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, [1951] S.C.R. 729, *ભગવાન સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય*, [1952] S.C.R. 812, *રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. કરતાર સિંહ*, [1971] 1 SCR 56; નો સંદર્ભ લેવાયો.

૩. કલમ ૧૬૪ ના નિવેદનોનો હેતુ: તપાસ દરમિયાન, પોલીસ અધિકારીને ક્યારેક સાક્ષીનું નિવેદન ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ નોંધાવવું યોગ્ય લાગે છે. આવું ત્યારે થાય છે જ્યારે ગુનાના સાક્ષીઓ આરોપી સાથે ગાઢ રીતે જોડાયેલા હોય અથવા જ્યાં આરોપીઓ ખૂબ જ પ્રભાવશાળી હોય, જેના પરિણામે સાક્ષીઓને પક્ષમાં ખેંચી શકાય. આ

રીતે નોંધાયેલા કલમ ૧૬૪ ના નિવેદનમાં મેજિસ્ટ્રેટનું સમર્થન હોય છે કે નિવેદન સાક્ષી દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે. [499 A–C]

૪. માત્ર એ હકીકત કે પોલીસને શંકા હતી કે સાક્ષીને પક્ષમાં ખેંચી શકાય છે અને તેથી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તેમના નિવેદનો નોંધાવવા યોગ્ય છે, તેનાથી તે નિવેદનો દૂષિત થતા નથી. જો સાક્ષી કલમ ૧૬૪ હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આપેલા નિવેદન પર કાયમ રહે છે, તો કોઈ સમસ્યા ઊભી થતી નથી. જો સાક્ષી કમિટલ કોર્ટમાં કલમ ૧૬૪ હેઠળ આપેલા નિવેદનથી ફરી જાય, તો તેની અગાઉના નિવેદન પર ક્રોસ-તપાસ કરી શકાય છે. પરંતુ જો તે કમિટલ તપાસ પહેલાં કલમ ૧૬૪ હેઠળ આપેલા નિવેદન પર કાયમ રહે છે અને સેશન્સ કોર્ટમાં તેમાંથી ફરી જાય, તો કલમ ૨૮૮ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું પડશે. અદાલતે તમામ સંજોગોને ધ્યાનમાં લઈને, જેમાં સાક્ષી ફરી ગયો છે તે હકીકતનો સમાવેશ થાય છે, નિર્ણય લેવાનો છે કે સાક્ષી પર વિશ્વાસ કરવો જોઈએ કે નહીં. પોલીસે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કલમ ૧૬૪ નિવેદન નોંધાવ્યું હતું તે હકીકત પોતે તેના પુરાવાને દૂષિત કરતી નથી. [499 C–F]

રામચંદ્ર અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, [1968] 3 SCR 354; સમજાવવામાં આવ્યો અને તેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૫. પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૫૭ સ્પષ્ટ કરે છે કે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદન પર કમિટલ કોર્ટમાં સાક્ષીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનોના સમર્થન માટે આધાર રાખી શકાય છે. જોકે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ

૧૬૪ હેઠળ કરવામાં આવેલું નિવેદન પુરાવો નથી, તે કમિટલ કોર્ટમાં અગાઉ જે કહેવામાં આવ્યું છે, તેને સમર્થન આપે છે. [499 F-G]

રાજસ્થાન રાજ્ય વિરુદ્ધ કરતાર સિંહ, [1971] 1 SCR 56; નું અનુસરણ કરવામાં આવ્યું.

૬. એક સાક્ષીનું ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ હેઠળ નોંધાયેલું નિવેદન બીજા સાક્ષીના કલમ ૨૮૮ હેઠળના નિવેદનને સમર્થન આપી શકે છે. કાયદામાં આ નિવેદનોને મૂળભૂત પુરાવા તરીકે ગણવામાં આવે છે અને એક સાક્ષીના નિવેદનને બીજાના સમર્થન તરીકે ગણવામાં કોઈ ક્ષતિ નથી. [500 A-B]

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ફોજદારી અપીલ નંબર 406 ઓફ 1976.

મદ્રાસ વડી અદાલતના ફોજદારી અપીલ નંબર 823/74 માં 1-9-1975 ના રોજ આપેલા ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ વિશેષ રજા દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ.

અરજદારો વતી: એ. એન. મુક્તા, એ. ટી. એમ. સંપથ અને પી. એન. રામલિંગમ. પ્રતિવાદી વતી: એ. વી. રંગમ.

અદાલતનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કૈલાસમ દ્વારા આપવામાં આવ્યો.

આ અપીલ સેશન્સ ન્યાયાધીશ, સાઉથ આર્કોટ ડિવિઝનની ફાઈલ પરના એસ.સી. 26 ઓફ 1974 માં આરોપી ૧ અને ૨ દ્વારા તેમની દોષસિદ્ધિ અને સજા વિરુદ્ધ વિશેષ રજા દ્વારા

કરવામાં આવેલી છે, જે મદ્રાસની ન્યાયપાલિકા વડી અદાલત દ્વારા ફોજદારી અપીલ નંબર 823 ઓફ 1974 માં 1 સપ્ટેમ્બર, 1975 ના રોજ લાદવામાં આવી હતી.

બંને અરજદારો અને મુથુતમિળહારાસન સેશન્સ કોર્ટમાં આરોપી નંબર ૧-૩ હતા. પ્રથમ અરજદારને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો અને આજીવન કેદની સજા કરવામાં આવી. બીજા અરજદાર અને ત્રીજા આરોપીને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ સાથે કલમ ૧૪૮ હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા અને આજીવન કેદની સજા કરવામાં આવી. બંને અરજદારો અને ત્રીજા આરોપીની અપીલ પર, ત્રીજા આરોપીને વડી અદાલત દ્વારા નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યો અને અરજદારો નં. ૧ અને ૨ અમારી સમક્ષ છે.

મૃતક રસાયલ અરજદારો અને ત્રીજા આરોપીની બહેન છે. પ્રથમ આરોપી ધનબાલ સૌથી મોટો છે અને બીજો અરજદાર અને ત્રીજો આરોપી તેના નાના ભાઈઓ છે. બીજા અરજદારે રસાયલની પુત્રી લક્ષ્મી સાથે લગ્ન કર્યા હતા. રસાયલ કીલક્કરઈ ગામમાં લગભગ ૫ એકર જમીનની માલિક હતી. તેણે ૩૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૦ ના રોજ બીજા અરજદારની તરફેણમાં એક સામાન્ય મુખત્યારનામું આંક પી. ૧૫ દ્વારા રજૂ કર્યું હતું. રસાયલે તેના પતિને ગુમાવ્યા પછી, અનૈતિક જીવન જીવવાનું શરૂ કર્યું, જે તેના ભાઈઓને નાપસંદ હતું. પરિણામે, રસાયલે બીજા અરજદારની તરફેણમાં આપેલા મુખત્યારનામા છતાં પોતાની જમીન ખેડવાનું શરૂ કર્યું. પક્ષકારો વચ્ચે ગેરસમજણ હતી અને રસાયલે પોલીસને ફરિયાદ કરી હતી કે તેના ભાઈઓએ તેને મારી નાખવાની ધમકી આપી છે.

ઘટનાની તારીખે એટલે કે ૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૩ ના રોજ લગભગ ૧.૩૦ વાગ્યે, જ્યારે રસાયલ અને તેનો ખેતમજૂર પરમાસિવમ (ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૪) તેના ખેતરમાં નીંદણ દૂર કરી રહ્યા હતા, ત્યારે બંને અરજદારો અને ત્રીજો આરોપી જે જગ્યાએ રસાયલ કામ કરતી હતી ત્યાં ભેગા થયા. પ્રથમ અરજદાર પાસે વીચરુવાલ (મોટો દાતરડું) હતું, બીજા અરજદાર પાસે પાવડો હતો અને ત્રીજો આરોપી નિઃશસ્ત્ર હતો. તેઓને જોઈને, રસાયલ તેના ખેતરોને અડીને આવેલી નાળ તરફ દોડી. ત્રીજા આરોપીએ પ્રથમ અરજદારને કહ્યું કે તે અનૈતિક જીવન જીવી રહી છે અને તેને છોડવી ન જોઈએ, તેમ કહીને તેને કાપી નાખવા માટે ઉશ્કેર્યો. ત્યારબાદ, પ્રથમ અરજદારે વીચરુવાલ વડે રસાયલની ગરદનની જમણી બાજુએ કાપ મૂક્યો અને તે ચીસ પાડતી નાળમાં પડી ગઈ.

બીજા અરજદારે કહ્યું કે તેને અહીં છોડવી ન જોઈએ અને અનૈતિક સ્ત્રી હોવાથી તેનું માથું ઘડથી અલગ કરી દેવું જોઈએ. ત્યારબાદ, પ્રથમ અરજદારે તેના ડાબા હાથથી તેના વાળ પકડ્યા અને વીચરુવાલ વડે તેની ગરદન કાપી, તેનું માથું ઘડથી અલગ કરી દીધું. આ ઘટના રામલિંગમ (ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧) અને રામકૃષ્ણન (ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૨) દ્વારા જોવામાં આવી, જેઓ તે સમયે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧ ના ખેતરોમાં જંતુનાશક દવા છાંટીને પરત ફરી રહ્યા હતા. ચેલાદુરાઈ (ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૩), જે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૪ માટે ભોજન લઈને રસાયલના ખેતરે આવી રહ્યો હતો, તેણે પણ ઘટના જોઈ. નાગપ્પન (ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૫), જે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૨ રામકૃષ્ણનને વેતનનો બાકી હિસ્સો લેવા માટે ઘટનાસ્થળ તરફ જઈ રહ્યો હતો, તેણે પણ ઘટના જોઈ. ઘટનાના તરત જ પછી, પ્રથમ અરજદાર વીચરુવાલ સાથે ત્યાંથી નીકળી ગયો અને બીજો અરજદાર મૃતક રસાયલના પગ પાસે પાવડો મૂકીને જતો રહ્યો.

ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૪ એ તે જ દિવસે બપોરે ૩ વાગ્યે કામરાત્ચીના સબ-ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસને રિપોર્ટ (પી. ૭) આપ્યો. સબ-ઇન્સ્પેક્ટરે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૪ નું નિવેદન નોંધ્યું, તેને વાંચી સંભળાવ્યું અને તેના પર સહીઓ લીધી. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળ કેસ નોંધ્યા પછી, તેણે તપાસ હાથ ધરી અને ઘટનાસ્થળ પર જઈને પંચનામું કર્યું. પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર ડૉક્ટરના મતે મૃત્યુ માથું ઘડથી અલગ થવાથી થયું હોવાનું જણાયું. તપાસ દરમિયાન, પોલીસે ચિદમ્બરમ સબ-મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ૨૪-૧૨-૧૯૭૩ ના રોજ ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧ થી ૫ ના ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળના નિવેદનો નોંધાવ્યા. કમિટલ કાર્યવાહી દરમિયાન, ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૪ હોસ્ટાઈલ (ફરી ગયો) થયો પરંતુ ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧, ૨, ૩ અને ૫ એ ફરિયાદ પક્ષના સમર્થનમાં પુરાવા આપ્યા. કમિટલ પછી, ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧, ૨, ૩ અને ૫ એ કમિટલ કોર્ટમાં આપેલા પુરાવાથી ફરી ગયા. ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તેમને હોસ્ટાઈલ ગણવામાં આવ્યા અને કમિટિંગ કોર્ટ સમક્ષના તેમના પુરાવાને ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ હેઠળ પુરાવામાં સ્વીકારવામાં આવ્યા.

વડી અદાલતે કલમ ૨૮૮ હેઠળ નિશાન થયેલા ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧, ૨, ૩ અને ૫ ના પુરાવા પર આધાર રાખીને તારણ કાઢ્યું કે તે સંતોષકારક રીતે સ્થાપિત થયું હતું કે પ્રથમ અરજદારે મૃતકની ગરદનની જમણી બાજુએ કાપ મૂક્યો, કે બીજા આરોપીએ પ્રથમ આરોપીને અનૈતિક સ્ત્રી કહીને તેને કાપવા માટે ઉશ્કેર્યો અને પ્રથમ અરજદારે ડાબા હાથથી તેના વાળ પકડ્યા અને વીચરુવાલ વડે તેની ગરદન કાપી, માથું ઘડથી અલગ કરી દીધું અને અન્ય આરોપીઓ સાથે તે સ્થળ છોડી દીધું. વડી અદાલતે ત્રીજા આરોપીને એ આધારે નિર્દોષ છોડી મૂક્યો કે પ્રથમ માહિતી અહેવાલ (F.I.R.) માં એવો ઉલ્લેખ નહોતો કે ત્રીજા આરોપીએ પ્રથમ

આરોપીને મૃતકની ગરદન કાપવા માટે ઉશ્કેર્યો. તેને શંકાનો લાભ આપવામાં આવ્યો અને તે નિર્દોષ છૂટી ગયો.

તપાસકર્તા વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા કાયદાના પ્રશ્નો પર વિચારણા કરતા પહેલાં, અમે સાક્ષીઓના સંબંધિત પુરાવા, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા (Cr.P.C.) ની કલમ ૧૬૪ હેઠળના તેમના નિવેદનો અને કલમ ૨૮૮ હેઠળ સેશન્સ કોર્ટના રેકૉર્ડમાં પરિવર્તિત કરાયેલા કમિટલ કોર્ટમાં આપેલા તેમના પુરાવા પર ધ્યાન આપ્યું.

અમને જાણવા મળ્યું કે બીજા અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલની દલીલ સ્વીકારવી આવશ્યક છે. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો છે કે બે અરજદારો અને ત્રીજો આરોપી ઘટનાસ્થળે ગયા હતા. પ્રથમ અરજદાર વીચરુવાલ (મોટો દાતરડું) થી સજ્જ, બીજો અરજદાર પાવડા સાથે અને ત્રીજો આરોપી નિઃશસ્ત્ર, રસાયણ તરફ ગયા અને પ્રથમ આરોપીએ કાપ મૂક્યો જેના પરિણામે તેનું માથું ઘડથી અલગ થયું.

અમારું માનવું છે કે જ્યારે ત્રણેય ભાઈઓ રસાયણને મારી નાખવાના દૃઢ નિશ્ચય સાથે સ્થળ પર ગયા હતા, ત્યારે કોઈ પણ ઉશ્કેરણી અત્યંત અસંભવિત હતી. પ્રથમ આરોપી, જેણે ખરેખર ઈજા પહોંચાડી, તે સૌથી મોટો ભાઈ છે. તેણે વાસ્તવમાં ઈજા પહોંચાડી તે પહેલાં તેને બીજા અરજદારની ઉશ્કેરણીની જરૂર હતી તે સ્વીકારવું અમારા માટે મુશ્કેલ છે. ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧ રામલિંગમના પુરાવામાં, જે કલમ ૨૮૮, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા હેઠળ નિશાન થયો હતો (પ્રદર્શન પી. ૨), તેણે જણાવ્યું હતું કે: "પ્રથમ આરોપી અરુવાલ સાથે,

એ-૨ પાવડા સાથે અને એ-૩ ની સાથે રસાયલ અમ્મલ તરફ ગયા. એ-૧ એ વીચરુવાલ પડે રસાયલ અમ્મલની ગરદનની જમણી બાજુએ કાપ મૂક્યો. અન્ય વ્યક્તિઓ ત્યાં ઊભા હતા." આમ, બીજા અરજદારને ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા આભારી ઉશ્કેરણી રામલિંગમના પુરાવામાં જોવા મળતી નથી.

કેસની હકીકતો અને સંભાવનાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, અમારું માનવું છે કે બીજા અરજદારે પ્રથમ આરોપીને ઉશ્કેર્યો હોય તે અત્યંત અસંભવિત છે, જેના પરિણામે પ્રથમ આરોપીએ જીવલેણ ઈજા પહોંચાડી. બીજો અરજદાર શંકાના લાભ માટે હકદાર છે. તેની અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને તેની દોષસિદ્ધિ અને સજા રદ કરવામાં આવે છે. તેને મુક્ત કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

હવે અમે વિદ્વાન વકીલની પ્રથમ દલીલને ધ્યાનમાં લઈશું કે કલમ ૨૮૮, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા હેઠળ નિશાન થયેલા નિવેદનો પર આધારિત દોષસિદ્ધિ જાળવવાપાત્ર નથી.

ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ નીચે મુજબ છે: "આરોપીની હાજરીમાં પ્રકરણ XVIII હેઠળ યોગ્ય રીતે નોંધાયેલ સાક્ષીનો પુરાવો, પ્રિસાઈડિંગ ન્યાયાધીશના વિવેકાધિકારથી, જો આવા સાક્ષીને રજૂ કરવામાં આવે અને તેની તપાસ કરવામાં આવે, તો તે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની જોગવાઈઓને આધીન રહીને તમામ હેતુઓ માટે કેસમાં પુરાવા તરીકે ગણી શકાય છે."

વિદ્વાન વકીલની દલીલ એ છે કે કલમ ૨૮૮ હેઠળ નિશાન થયેલો પુરાવો અસ્વીકાર્ય છે કારણ કે તે ફક્ત સાક્ષીઓને સંપૂર્ણપણે વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો અને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ માં જરૂરીયાત મુજબ તેમને ફકરાવાર રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો. સેશન્સ કોર્ટમાં અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા એ હતી કે જ્યારે સાક્ષીઓએ ફરિયાદ પક્ષની વિરુદ્ધનું સંસ્કરણ આપ્યું, ત્યારે તેમને પૂછવામાં આવ્યું કે તેમની તપાસ કમિટલ કોર્ટમાં થઈ હતી કે કેમ. કમિટલ કોર્ટમાં તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલા નિશાન થયેલા પુરાવાને પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર દ્વારા સાક્ષીઓને વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યા. સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું કે તેણે પ્રદર્શનમાં દર્શાવ્યા મુજબ પુરાવા આપ્યા હતા અને તેણે તેના પર સહી કરી હતી. કમિટલ કોર્ટમાં આપેલા પુરાવાને ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ હેઠળ સેશન્સ કોર્ટના રેકૉર્ડમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવ્યો.

આ અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને એ આધાર પર પડકારવામાં આવી હતી કે કલમ ૨૮૮ દર્શાવે છે કે કમિટલ કાર્યવાહી દરમિયાન આપવામાં આવેલા પુરાવાને ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન રહીને પુરાવા તરીકે ગણી શકાય છે, અને તેથી, ફરિયાદ પક્ષ જેના પર આધાર રાખે છે તે દરેક ફકરાને સાક્ષીઓને રજૂ કરવો જોઈતો હતો, તે પહેલાં તે ફકરાઓને નિશાન કરીને મૂળભૂત પુરાવા તરીકે ગણી શકાય.

પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ નીચે મુજબ છે: "એક સાક્ષીને તેના દ્વારા લેખિતમાં અથવા લેખિતમાં ઘટાડાયેલા અગાઉના નિવેદનો વિશે, અને પ્રશ્નમાં રહેલી બાબતોને સંબંધિત, તે લેખન તેને બતાવ્યા વિના અથવા સાબિત કર્યા વિના ક્રોસ-તપાસ કરી શકાય છે; પરંતુ જો

તેને લેખન દ્વારા વિરોધાભાસી બનાવવાનો ઈરાદો હોય, તો લેખન સાબિત થાય તે પહેલાં, તેના ધ્યાન પર તે ભાગો લાવવા આવશ્યક છે જેનો ઉપયોગ તેને વિરોધાભાસી બનાવવાના હેતુઓ માટે થવાનો છે.

તારા સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય ના આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કમિટલ કોર્ટમાં આપેલા પુરાવાને સેશન્સ કોર્ટમાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય નહીં, સિવાય કે સાક્ષીને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ તેના અગાઉના પુરાવા સાથે સામનો કરાવવામાં આવે. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે જો ફરિયાદ પક્ષ અગાઉની જુબાનીનો મૂળભૂત પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરવા માંગે છે, તો તેણે સાક્ષીને તેના તે ભાગો સાથે સામનો કરાવવો જ જોઈએ જેનો ઉપયોગ તેને વિરોધાભાસી બનાવવાના હેતુ માટે થવાનો છે, અને તે પછી જ તે બાબતને કલમ ૨૮૮ હેઠળ મૂળભૂત પુરાવા તરીકે લાવી શકાય છે. તે કેસની હકીકતો પર કોર્ટે શોધી કાઢ્યું હતું કે માત્ર એટલું જ થયું હતું કે સાક્ષીઓને તેમના અગાઉના નિવેદનો વિશે કંઈક પૂછવામાં આવ્યું હતું અને તેઓએ જવાબ આપ્યો કે તે જબરદસ્તીથી લેવામાં આવ્યા હતા. એવું જણાતું નથી કે સાક્ષીઓના સંપૂર્ણ અગાઉના નિવેદનો તેમને રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને પૂછવામાં આવ્યું હતું કે શું તેઓએ ખરેખર તે નિવેદનો કર્યા હતા.

ભગવાન સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય માં, આ કોર્ટે તારા સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસને અલગ પાડ્યો અને અવલોકન કર્યું કે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ નો આશરો લેવો ફક્ત ત્યારે જ જરૂરી છે જો સાક્ષી નકારે કે તેણે અગાઉનું નિવેદન કર્યું હતું. જ્યારે સાક્ષી

અગાઉનું નિવેદન સ્વીકારે છે, ત્યારે ફક્ત અગાઉના નિવેદનને જોવું જરૂરી છે જેના પર વધુ કોઈ સાબિતી જરૂરી નથી કારણ કે તે કરવામાં આવ્યું હતું તેની સ્વીકૃતિ છે. હયાતુદ્ધાહ, સી.જે. એ રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. કરતાર સિંહ માં, કમિટલ કોર્ટમાં નિવેદનને મૂળભૂત પુરાવા તરીકે ગણવા માટે અપનાવવામાં આવનારી પ્રક્રિયા સાથે કામ કરતી વખતે અવલોકન કર્યું કે સાક્ષીઓને તેમના કમિટલ કોર્ટમાંના નિવેદનો સાથે સામનો કરાવવો જોઈએ જે તેમને વિસ્તૃતપણે વાંચી સંભળાવવામાં આવે. મુખ્ય ન્યાયાધીશે ધ્યાન દોર્યું કે તે કેસમાં સાક્ષીઓએ સ્વીકાર્યું કે તેમના નિવેદનો કમિટલ કોર્ટમાં સાચા નોંધાયા હતા પરંતુ નકાર્યું કે તે સાચા નિવેદનો હતા કારણ કે તેમને પોલીસ દ્વારા તે રીતે જુબાની આપવા માટે મજબૂર કરવામાં આવ્યા હતા. બંને નિવેદનો વચ્ચેના વિસંગતતાઓને ધ્યાન પર લાવવું નકામું હોત કારણ કે ખુલાસો સમાન રહ્યો હોત અને તે સંજોગોમાં, ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ ની જરૂરિયાતોનું સંપૂર્ણ પાલન કરવામાં આવ્યું હતું.

ઉપરોક્ત સત્તાધિકારીઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કલમ ૨૮૮ ની જરૂરિયાતોનું સંપૂર્ણ પાલન ત્યારે જ થશે જો સાક્ષીઓના નિવેદનો તેમને વિસ્તૃતપણે વાંચી સંભળાવવામાં આવે અને તેઓ સ્વીકારે કે તેમણે કમિટલ કોર્ટમાં તે નિવેદનો આપ્યા હતા. આ કેસમાં જરૂરી પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે અને વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલ પડકાર નિષ્ફળ જાય છે.

વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી બીજી કાયદાકીય દલીલ એ હતી કે કમિટલ કોર્ટમાં સાક્ષીઓએ આપેલા પુરાવા પર વિશ્વાસ કરી શકાય તેવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે વડી અદાલતે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદનોને ધ્યાનમાં

લેવામાં ભૂલ કરી. વડી અદાલતે જણાવ્યું હતું કે: "અમે સંતુષ્ટ છીએ કે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષી ૧ થી ૩ અને ૫ ના કલમ ૧૬૪ ના નિવેદનોને ધ્યાનમાં લેતાં, કમિટિંગ કોર્ટ સમક્ષ તે સાક્ષીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનો સાચા છે અને તેના પર આધાર રાખી શકાય છે," અને આગળ અવલોકન કર્યું કે "ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ હેઠળ પુરાવામાં એક કરતાં વધુ નિવેદનો સ્વીકારવામાં આવ્યા હોવાથી, એક સાક્ષીનો કમિટિંગ કોર્ટ સમક્ષનો પુરાવો અન્ય સાક્ષીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા પુરાવા દ્વારા સમર્થિત થાય છે."

શ્રી મુક્તા, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ નોંધાયેલું નિવેદન દર્શાવે છે કે પોલીસને લાગતું હતું કે સાક્ષી પર વિશ્વાસ કરી શકાય તેમ નથી કારણ કે તે ફરી શકે તેમ હતો અને તેથી કલમ ૧૬૪ હેઠળ નિવેદન નોંધાવવાનો આશરો લેવામાં આવ્યો. આ રીતે નોંધાયેલું નિવેદન કમિટલ કોર્ટમાં સાક્ષી દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનને સમર્થન આપવા માટે ઉપયોગમાં લઈ શકાય નહીં.

આ દલીલના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વકીલે *રામચંદ્ર અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય* માં આ કોર્ટના અમુક અવલોકનો પર આધાર રાખ્યો. તે કેસમાં, કલમ ૧૬૪ હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કરવામાં આવેલ સમર્થન અંગે કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે તે યોગ્ય નથી પરંતુ સમર્થન પરથી એવું અનુમાન લગાવવાનો ઇનકાર કર્યો કે કોઈ ધમકી આપવામાં આવી હતી અથવા તે જરૂરી રીતે કોર્ટમાં સાક્ષી દ્વારા આપવામાં આવેલા પુરાવાને શંકાસ્પદ કે ઓછો વિશ્વાસપાત્ર બનાવે છે. આ કોર્ટે પટના કેસમાં વ્યક્ત કરાયેલા દૃષ્ટિકોણ સાથે અસંમત થઈને, એ દૃષ્ટિકોણ સાથે સહમતી દર્શાવી કે સાક્ષીનું નિવેદન અગાઉ કલમ ૧૬૪ હેઠળ નોંધાયું હતું તે માત્ર હકીકત

તેને રદ કરવા માટે પૂરતી નથી. તે અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે કોર્ટે તેને સાવધાનીપૂર્વક સ્વીકારવું જોઈએ અને જો રેકૉર્ડ પર અન્ય સંજોગો હોય જે આવા સાક્ષીઓના પુરાવાની સત્યતાને સમર્થન આપે છે, તો તેના પર કાર્યવાહી કરી શકાય છે.

તપાસ દરમિયાન, પોલીસ અધિકારીને ક્યારેક ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ સાક્ષીનું નિવેદન નોંધાવવું યોગ્ય લાગે છે. આવું ત્યારે થાય છે જ્યારે ગુનાના સાક્ષીઓ આરોપી સાથે ગાઢ રીતે જોડાયેલા હોય અથવા જ્યાં આરોપીઓ ખૂબ જ પ્રભાવશાળી હોય, જેના પરિણામે સાક્ષીઓને પક્ષમાં ખેંચી શકાય. કલમ ૧૬૪ હેઠળ નોંધાયેલું નિવેદન મેજિસ્ટ્રેટનું સમર્થન ધરાવે છે કે નિવેદન સાક્ષી દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે. માત્ર એ હકીકત કે પોલીસને શંકા હતી કે સાક્ષી ફરી શકે છે અને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તેમના નિવેદનો નોંધાવવા યોગ્ય છે, તેનાથી આ રીતે નોંધાયેલા સાક્ષીઓના નિવેદનો દૂષિત થતા નથી.

જો સાક્ષી ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આપેલા નિવેદન પર કાયમ રહે છે, તો કોઈ સમસ્યા ઊભી થતી નથી. જો સાક્ષી કમિટલ કોર્ટમાં કલમ ૧૬૪ હેઠળ આપેલા નિવેદનથી ફરી જાય, તો તેની અગાઉના નિવેદન પર ક્રોસ-તપાસ કરી શકાય છે. પરંતુ જો તે કમિટલ તપાસ પહેલાં કલમ ૧૬૪ હેઠળ આપેલા નિવેદન પર કાયમ રહે છે અને સેશન્સ કોર્ટમાં તેમાંથી ફરી જાય, તો ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું પડશે. સાક્ષી માનવા યોગ્ય છે કે નહીં તેવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે, સાક્ષી ફરી ગયો છે તે હકીકત સહિત તમામ સંજોગોને ધ્યાનમાં લેવાનું કોર્ટ પર

નિર્ભર છે. મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કલમ ૧૬૪ હેઠળ નિવેદન નોંધાવવામાં આવ્યું હતું તે હકીકત પોતે તેના પુરાવાને દૂષિત કરતી નથી.

કલમ ૧૫૭, પુરાવા અધિનિયમ સ્પષ્ટ કરે છે કે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ નોંધાયેલ નિવેદન પર કમિટલ કોર્ટમાં સાક્ષીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનોના સમર્થન માટે આધાર રાખી શકાય છે. આ કોર્ટે પોતાનો દષ્ટિકોણ વ્યક્ત કર્યો છે કે જોકે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૪ હેઠળ કરવામાં આવેલા નિવેદનો પુરાવા નથી, તે કમિટલ કોર્ટમાં અગાઉ જે કહેવામાં આવ્યું છે, તેને સમર્થન આપે છે (જુઓ [1971] 1 S.C.R. 56). વડી અદાલત સાક્ષીઓના કલમ ૧૬૪ હેઠળના નિવેદન પર, તેમના કમિટલ કોર્ટ સમક્ષના અનુગામી પુરાવાને સમર્થન આપવા માટે આધાર રાખવામાં યોગ્ય હતી. વિદ્વાન વકીલની એ દલીલ પણ એટલી જ અયોગ્ય છે કે એક સાક્ષીનું ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૮૮ હેઠળ નોંધાયેલું નિવેદન બીજા સાક્ષીના કલમ ૨૮૮ હેઠળના નિવેદનને સમર્થન આપી શકે નહીં. આ નિવેદનો કાયદામાં મૂળભૂત પુરાવા તરીકે ગણવામાં આવે છે અને અમે એક સાક્ષીના નિવેદનને બીજાના સમર્થન તરીકે ગણવામાં કોઈ ખામી જોતા નથી. પરિણામે, વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા કાયદાના પ્રશ્નો નિષ્ફળ જાય છે. પ્રથમ અરજદારની અપીલ રદ કરવામાં આવે છે અને તેની દોષસિદ્ધિ અને સજા બહાલ રાખવામાં આવે છે. બીજા અરજદારની અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને તેની દોષસિદ્ધિ અને સજા રદ કરવામાં આવે છે. તેને તાત્કાલિક મુક્ત કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.